

LUCKY7

Med genstandsgrænser i hovedet – og en teenager ved middagsbordet

Forældre bliver fra alle sider belært om, at de skal passe på deres børn og unge – også i forhold til alkohol. Nogle forældre vælger at gå sammen om at arrangere fester, hvor de unge kan prøve deres grænser af i forhold til beruselse – så kan de lære det!

AF KAREN ELMELAND OG TORSTEN KOLIND

Siden midten af 1990'erne har der fra offentlig side været sat større og større fokus på forældre som hovedansvarlige for deres børns og unges drikkepraksis. Forældre bør sætte klare (forbudsorienterede) regler for deres børns omgang med alkohol, hedder det, og i folkeskolernes 6. klasser opfordres forældre til at udarbejde 'forældre-aftaler' – kontrakter, hvor forældrene nedfælder

bestemmelser om, i hvilken alder de unge må begynde at drikke alkohol – samt herunder hvor meget og i hvilke sammenhænge.

Gruppen af danske forældre har tilsyneladende meget beredvilligt påtaget sig rollen som forebyggelsesagenter, og førnævnte forældre-aftaler er nu ganske almindelig praksis i folkeskolerne, hvor forældrene også oplyses og informeres om de skader, unges forbrug af alkohol kan afstedkomme. Imidlertid

er der parallelt hermed vokset en mere skades-minimerende praksis frem i forældregruppen, hvor forældre bl.a. ses som initiativtagere til at arrangere fester for de helt unge, hvor alkoholindtagelse er tilladt, ligesom forældre også stiller op som frivillige hjælpere for de unge ved særlige lejligheder, hvor der er tradition for beruselsesdrikning – som f.eks. sidste skoledag.

Der er her ikke tale om to forskellige grupper af forældre med

hver sit normsæt, men om en forældregruppe, der på den ene side er vidende om såvel alkoholrelaterede helbredsskader som om Sundhedsstyrelsens genstandsgrænser og anbefalinger i øvrigt, og som støtter op om det. Men som på den anden side alligevel handler og tænker anderledes, konfronteret med den/de teenager(e) de lever sammen med, og den hverdagspraksis de lever i.

I det følgende giver vi vores bud på, hvorledes forældre tilsyneladende ganske uproblematisk kan agere i og bekende sig til begge disse værdisæt/diskurser, hvis mål og reguleringsteknologier jo bestemt ikke er sammenfaldende.

Unge - en ny gruppe af alkoholbrugere

I Danmark har informations- og oplysningsstrategien traditionelt været anset for at være den primære problemhæmmende faktor i relation til alkoholbrug. Allerede i Ædruelighedskommissionens Betænkning 1907 slås det fast, at den første forudsætning for en fremgang i retning af ædruelighed er, at befolkningen bliver belært om alkoholens væsen og virkninger, og med Lov af 18. maj 1937 om folkeskolen bliver undervisning om alkohol obligatorisk i samtlige skoleformer (Thorsen, 1993). Men på trods af, at det allerede på det tidspunkt tilsyneladende er klart, at unge udgør en særlig – og vigtig – målgruppe i forhold til oplysning og information om alkohol, er det først i slutningen af 1970'erne/begyndelsen af 1980'erne, at unges forbrug af alkohol bliver introduceret som et selvstændigt og særligt interventionsfelt på den offentlige/politiske dagsorden.

På det tidspunkt er danske unge blevet en forholdsvis velhavende gruppe af borgere – mange unge har arbejde ved siden af deres skolegang, og de har dermed et større økonomisk råderum, end det historisk tidligere har været tilfældet for denne aldersgruppe. Og gruppen er ganske åbenbart mere end parate

til at spendere en stor del af deres indkomst på alkohol og fester. Da de unge under 18 år imidlertid ikke (lovligt) kan få serveret alkohol på offentlige udskænkingssteder, begynder problemer med berusede unge på gader og stræder samt i tilknytning til f.eks. ungdomsklubbers alkoholfrie diskoteksarrangementer at blive påtrængende. I 1978 bliver der derfor i 4 danske ungdomsklubber – i samarbejde med det daværende *Kontaktudvalg vedrørende alkohol- og narkotikaspørgsmål* – gennemført et mindre forsøg med udskænkning af alkohol til unge under 18 år i forbindelse med afholdelse af særlige, lejlighedsvise fester. I to af klubberne kan de unge ved disse arrangementer købe alkohol (øl), såfremt de medbringer en forældre-tilladelse. I de to øvrige klubber er der stadig totalt alkoholforbud. Efter forsøgsperioden på ét år viser det sig, at de unge i klubberne med den forsøgsvisе alkoholudskænkning tilsyneladende drikker mindre og afstedkommer færre beruselsesorienterede drikke-sessions end de unge i klubberne med de restriktive alkohol-regler. På baggrund af forsøget (afrapporteret i Lund og Thorsen, 1980) bliver der bl.a. på initiativ af Landsforeningen Ungdomsringen rettet henvendelse til det daværende industriministerium vedr. tilladelse til servering af øl/vin i ungdomsklubber.

I svaret fra ministeriet slås det imidlertid fast, at regeringen ikke ønsker at ændre restaurationsloven, således at udskænkning af stærke drikke i ikke-kommercielle ungdomsmiljøer som f.eks. ungdomsklubber kan ske for personer under 18 år. Imidlertid peges der i svaret på en anden mulighed, såfremt man ønsker at give de unge i klubberne lov til at indtage øl og vin ved særlige lejligheder: De unge kan selv medtage en nærmere begrænset mængde øl og vin, hvilket ikke vil være i strid med restaurationsloven, som netop omhandler udskænkning - og altså

ikke den alkohol, de unge selv medbringer (Jensen, 1985). Det er dog de færreste ungdomsklubber, der gør brug af 'tilbuddet'. Dels findes det vanskeligt at administrere, dels møder ordningen modstand hos store grupper af såvel klubpædagoger som forældre. Disse modstandere fremhæver, at ordningen vil sende et 'forkert signal', lægge pres på de unge, der endnu ikke er begyndt at drikke, og at information og oplysning om alkohol – ikke konkret afprøvning – fortsat bør være den foretrukne forebyggelsesstrategi.

Fokus på de unges drikkeri

I midten af 1990'erne kommer der imidlertid yderligere fokus på unges drikkevaner. Tallene fra den første ESPAD-undersøgelse gennemført i 1995 (Hibell et al., 1997) viser, at ikke alene er de danske unge blandt de unge i Europa, der har det højeste forbrug af alkohol, tallene melder også om alarmerende hyppig beruselsesdrikning, og de danske unge scorer højt i oplevede problemer relateret til eget alkoholindtag. Det er nu åbenbart, at den hidtil valgte informations- og oplysningsstrategi ikke kan stå alene. I 1998

LUCRY

vedtages en lov om forbud af salg af alkohol til unge under 15 år fra butikker, hvorfra der foregår detail-salg. Og denne aldersgrænse bliver i 2004 hævet til 16 år.

I den offentlige debat omkring forebyggelse af alkoholrelaterede problemer hos unge er forældregruppen indtil 1990'erne en forholdsvis usynlig aktør, hvor det er skolen og de øvrige ungdomsinstitutioner, der ses som ansvarlige for at formidle den nødvendige, adfærds-korrigerende viden om rusmidler. Nu rettes søgelyset imidlertid – fra såvel nationalt som lokalt hold – mod forældrene som hovedansvarlige for deres børns drikkevaner og –praksis.

Den årligt tilbagevendende alkoholkampagne (Uge-40-kampagnen) sætter således i slutningen af 1990'erne særlig fokus på forældre til teenagere – og deres ansvar for de unge – hvor hovedbudskabet er: 'Børn og unge skal ikke drikke alkohol!'. Og i det nationale folkesundhedsprogram (1999 og 2002) hedder det: 'Først og fremmest skal forældrene tage ansvar for deres børns brug af alkohol. Dette kan dels ske ved, at forældrene sætter nogle grænser for deres børns brug

af alkohol, dels ved at forældrene undlader at drikke alkohol, når de er sammen med deres børn om idræt og andre lignende fritidsaktiviteter. Forældrene skal fungere som gode rollemodeller for deres børn.' På lokalt plan tager forebyggelseskonsulenter og/eller SSP-medarbejdere initiativ til, at forældre til børn i 6. klasse indgår såkaldte 'forældre-aftaler' – dvs. aftaler/kontrakter, hvor forældrene nedfælder bestemmelser om, hvornår (i hvilken alder) de unge må begynde at drikke, samt hvor meget og i hvilke sammenhænge.

Den rolle, som forældrene som forebyggelsesagenter er tiltænkt, ligger i klar forlængelse af den mere restriktive nyorientering, som udvises inden for forebyggelsesfeltet i denne periode: Forældre skal sætte klare regler for deres børns omgang med alkohol – og de skal være deres ansvar som rollemodeller bevidst. Men på trods af, at forældrene tilsyneladende er villige til at påtage sig rollen som forbuds/regel-sættende – og også tilsyneladende har som det optimale mål både at udsætte debutalderen for de unge og herefter søge at begrænse forbruget mest muligt – vokser en ganske anderle-

des og betydelig mere harm-reduction orienteret og observerende hverdagspraksis ud fra denne 'nye' gruppe af forebyggelsesaktører.

I begyndelsen af 1990'erne starter således de danske Natteravn op. Natteravnene består af grupper af voksne (primært forældre til unge), som i weekender og ved særlige lejligheder ved aften/nattetide frivilligt afpatruljerer de aktuelle byers 'hot-spots.' I reglerne for Natteravnens virke hedder det netop: 'Natteravnene er synlige og observerer – de blander sig aldrig i uroligheder – men tilkalder professionel hjælp om fornødent.'¹ Samtidig starter grupper af forældre såkaldte hjælpekorps, hvis formål er at bistå og overvåge de unge ved særlige lejligheder, hvor der typisk foregår beruselsesdrikning som f. eks i forbindelse med 'sidste skoledag' m.v. Herudover har fænomenet 'Forældrearrangerede fester for unge' udviklet sig gennem de sidste 10-15 år.

Forældre-arrangerede fester

Med 'forældre-arrangerede' fester tænker vi på fester, der undertiden går under navnet halballer, ungdomsdiskoteker eller andet. Disse typer fester findes mest i provinsen. Det er fester arrangeret af forældre/voksne for de unge, hvor alkohol ofte kan medbringes til eget forbrug. Selv om forældres rolle i denne type fester naturligvis er ganske varierede, er der i de undersøgelser, vi har gjort af fænomenet, nogle fælles værdier og begrundelser, som forældrene giver udtryk for, når de fortæller om deres engagement i disse fester, hvor de unge kan drikke alkohol. Ydermere kan vi spore disse værdier og begrundelser ved andre typer af fester, hvor forældre er involverede, og hvor alkohol tillades, fx sidste skoledags-arrangement og private teenage-fester.²

Selv om det umiddelbart kan ses som eftergivende og modsætningsfyldt, når forældre tillader og faktisk

muliggør, at unge (14-18 år) drikker ved sådanne arrangementer, må initiativerne ses som led i en slags hverdagsbaseret forebyggelse, hvor forældre med en vis grad af pragmatisme søger at forholde sig til de konkrete problemer, som de unge i deres eget lokalområde har i forhold til alkohol og fester. Man kan sige, at forældres initiativer er mere skadesreducerende, end de er forebyggende.

De forældre vi har talt med, befinder sig i et spændingsfelt. På den ene side ønsker de ikke, at deres unge skal drikke for meget eller for tidligt. På den anden side ved de, at alkohol og festliv udgør en vigtig del af de unges samvær, og at det ofte er indgangen til fællesskabet, og de kender til de problemer, der kan opstå, hvis de unge drikker og fester uden opsyn (se også: Gundelach & Järvinen, 2006). Løsningen har for mange forældre været at være med til at arrangere fester for de unge, hvor de unge kan eksperimentere med at drikke og feste, men hvor dette foregår i, hvad forældrene ser som trygge rammer. Der er tre begrundelser eller rationaler, der kendetegner forældres engagement i forbindelse med at arrangere fester for de unge: sikkerhed, underholdning, og socialisering.

Sikkerheden handler om at undgå, at de unge (samt omgivelserne) kommer galt af sted, når de unge drikker og fester. Ved flere typer af fester har forældre fx forsøgt sig med 'øl-garderober'. Ønsket er at bringe de unges drikkeri indenfor - og i nærheden af voksne, der kan holde øje med dem - i stedet for at det foregår udenfor og væk fra opsyn. I øl-garderober medbringer unge selv drikkevarer til eget forbrug i en pose, som de afleverer i 'baren'. I løbet af aftenen kan de så gå i baren og få udleveret drikkevarerne. De voksne søger at undgå at udlevere alkohol til alt for berusede unge. Ved at de unge selv medbringer alkohol brydes de offentlige udskænkings-

regler ikke, jf. initiativerne beskrevet ovenfor med 'øl i ungdomsskolen'.

Andre skadesreducerende initiativer er fx forældre, der fungerer som vagter ved fester for at undgå hærværk eller slagsmål, eller at sørge for, at lokalerne sikres, så de ikke tager skade under festerne (døre tages af, plastic lægges ud på gulve, hegn sættes op, så unge ikke kan forlade festerne). Og det er fx 'sygerum', hvor unge, der har fået for meget at drikke kan opholde sig, eventuelt kaste op, og blive observeret af en voksen.

Underholdningsrationalet er også en vigtig del af de forældre-arrangerede fester. I modsætning til den offentlige sundhedsforebyggelse, der formåner, at alkohol skal undgås, indtil de unge er 16, og hvor man primært er opmærksom på skadevirkninger, mener mange forældre, at alkohol og fest hænger sammen, og de mener, at det er vigtigt, der er underholdningstilbud til de unge. De mener, at de som voksne kan være med til, at sætte rammerne for, at de unge lærer at nyde alkohol og festen. De forældre-arrangerede fester skal derfor være sjove og underholdende, og de skal være attraktive, så de unge møder op. Forældre søger derfor fx for, at der er gode diskoteker til sådanne fester, at der er transportmuligheder til og fra festerne og de opretter hjemmesider, der reklamerer for festerne, og hvor billeder fra festerne lægges ud. De ønsker kort sagt, som en forælder klart udtrykte det: 'at festerne skal være rigtige fester.'

Endelig er der socialiseringsrationalet. Selv om forældrenes engagement i de unges fester sker i forsøget på at minimere skaderne af unges drikkeri, fortæller en del forældre, som vi har interviewet, også, at de ser festerne som havende et opdragende sigte. Faktisk fylder ønsket om at socialisere de unge til at blive kompetente alkohol- og festbrugere meget i forældrenes praksis. De ved, at de unge i løbet af kun få år vil begynde

at deltage i byernes offentlige natteliv. Ved at arrangere festerne som en slags afprøvningsbaner håber de, at de unge i trygge rammer vil lære: at drikke, at kende deres egne grænser, at interagere med andre fulde mennesker, at genkende et trygt festmiljø osv. Som en forælder udtrykte det i et interview om de fester, vedkommende var med til at arrangere:

'Dette er som en kravlegård, hvor de kan lære at feste, før de skal ind til Skive. Fordi hvis vi ikke arrangerede disse fester, ville de unge blot tage ind til Skive, og hvis de ville gøre nogle af de ting i Skive, som de gør til de her fester, så ville de få en røvfuld.'

To modsatrettede diskurser

Som man kan se, eksisterer der et dilemma mellem den officielle forebyggelsestankengang, som udtrykkes gennem de officielle kanaler - og så på den anden side almindelige forældres hverdagsbaserede, skadesreducerende tiltag.

Vi mener, at årsagen til dette paradoks skyldes, at der i mange forældregrupper eksisterer to parallelt pågående alkoholdiskurser: en erfaringsbaseret, hverdagsorienteret diskurs, der er forankret i de værdier og den logik og praksis, som omgiver de enkelte forældres livsstil og opdragelsesmønstre i øvrigt. Og på den anden side en sundheds- og alkoholpolitisk diskurs, der er mere teoretisk og generelt skadesorienteret funderet. Dette spændingsfelt har vi opstillet i skematisk form i figur 1 i forhold til de mest centrale omdrejningspunkter inden for begge diskurser.

Den sundheds- og alkoholpolitiske diskurs tager hovedsagelig sit afsæt i et aktuelt ønske om at regulere alkoholbrugen med den almindelige folkesundhed som legitimeringsgrundlag. Inden for denne diskurs belærer de vidende de mindre vidende; det kan være kampagnebudskaber rettet mod den samlede befolkning eller særlige befolkningsgrupper, det kan være skolelæreren,

FIG.1	SUNDHEDS- OG ALKOHOL-POLITISK DISKURS	PRAKSISORIENTERET HVERDAGS DISKURS
Kommunikationsform	Belæring, top-down	Kommunikation, samtale
Tidsperspektiv	Fremtidsorienteret	Nutidsorienteret
Fokus	Helbred, kroppen	De unges sociale liv
Alkohol er ..	Rusmiddel/giftstof	Normalt festtilbehør
Drikkeakten	Entydig handling – person- og kontekst-uafhængig	Flertydig handling – person- og kontekst-afhængig
Målgruppe	Den danske (unge) befolkning	'Vores børn'
Reguleringsmuligheder	Information – klare regler (forbud)	Afprøvning – 'overenskomst-baserede' regler
Kilder/argumentation	Videnskabeligt baserede undersøgelser. Generelle.	Forældrevurderinger, lokalt funderede. Individuelle.

der informerer eleverne, det kan være forebyggelseskonsulenten, der oplyser forældrene osv. Grunden til, at informationen finder sted, er, at man ønsker, at alkoholrelaterede problemer fremover vil kunne mindskes eller helst hindres i at opstå, og fokus er hovedsagelig rettet mod den generelle folkesundhed. Alkohol ses her som et rusmiddel – et giftstof, der kan have såvel fysiske som psykologiske skadesvirkninger. Drikkeakten ses udelukkende som indtagelse af alkohol – som indtagelse af et vist antal genstande. Målgruppen er danske unge, der her ses som en særlig sårbar gruppe af forbrugere – hvis alkoholindtagelse har særlige, fremtidstruende konsekvenser såvel i forhold til helbreds-skader som i forhold til udvikling af et egentlig misbrug. Da reguleringsfeltet er indtagelse af alkohol, og målgruppen er unge, bliver det ofte alders- og genstandsgrænser, der anses som effektive reguleringsmuligheder. Den viden, som har værdi i denne diskurs, forudsættes at være institutionaliseret. Det vil sige at bygge på erfaringer, som er videnskabeligt afprøvede, og som derfor er ikke-personlige.

Inden for den anden diskurs, den som vi har kaldt en praksisorienteret hverdags-diskurs spiller alkohol og fester en ganske anderledes rolle. Her tæller egne erfaringer, lokale problemstillinger og 'almindelig sund fornuft' vigtige roller. Forældrene forsøger at opdrage de unge i

kommunikation med dem, gennem samtale og interaktion, ikke belæring oppefra og ned. Tidsperspektivet er ikke så langsigtet. Det handler om de konkrete problemer, man som teenage-forældre står i her og nu og de næste få år. Fokus er endvidere ikke kun på de unges helbred, men ikke mindst på de unges sociale liv og fællesskab. Det handler om at få dem (og eventuelt ens eget barn) til at trives i kammeratskabsgrupper, hvor alkohol og fester spiller en vigtig rolle. I den hverdagsbaserede diskurs er alkohol en flertydig størrelse. Nok er det farligt, men det er også noget, man kan lære at bruge på en sjov måde. Det hører til fester og er et nydelsesmiddel. De fester, forældrene er med til at arrangere, er rettet mod lokalmiljøet. Det er ens egne børn i området. Andre forældre andre steder må selv arrangere noget for deres børn og selv afgøre, hvad de mener er den rette måde at agere på. Endelig er reguleringen, som er knyttet til hverdagsdiskursen, ganske pragmatisk. Forældre laver hver især individuelle regler og aftaler med deres egne børn, og generelt er der i stedet for strikse regler tale om rammer, inden for hvilke den unge kan afprøve og hermed lære af egne erfaringer. Som en forælder udtalte:

'De unge ønsker at drikke og feste – og det er normalt. Vi var ligesådan, da vi var unge. At nogle bliver syge, det er, hvad der sker. De bliver nødt til at gøre deres egne erfaringer.'

Som vi ser det, eksisterer de to diskurser på samme tid, og selv om de umiddelbart er meget forskellige, lader det ikke til, at forældrene har problemer med at træde ind og ud af de to diskurser, afhængigt af hvilken situation de står i. Diskurserne giver mening inden for deres eget område, men påvirker ikke nødvendigvis hinanden. ■

NOTER

1. Fra Natteravnens folder: 'Din indsats gør en forskel'.
2. Vores undersøgelser af forældrearrangerede fester bygger på en række kvalitative interview af personer (ofte forældre til teenagere) i de foreninger, der arrangerer fester for de unge samt observationsstudier før, under og efter en række forældrearrangerede fester. Endvidere har vi interviewet 10 teenage-forældre(par) omkring deres syn på de unges fest- og drikkepraksisser samt deres egne tiltag i forbindelse hermed.

LITTERATUR

- Gundelach, P. & Järvinen, M. (Red.): Unge, fester og alkohol. Akademisk Forlag. København. 2006.
- Hibell, B., Andersson, B., Bjarnason, T., Kokkevi, A., Morgan, M. & Narusk, A.: The 1995 ESPAD Report. The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs. Alcohol and Other Drug Use Among Students in 26 European Countries. CAN and Council of Europe/Pompidou Group. Stockholm. 1997.
- Jensen, F.V.: Øl i ungdomsklubberne? A&N Debat. 22. dec.1985:29. København. 1985.
- Lund, J. & Thorsen, T.: Øl i ungdomsklubberne? – En undersøgelse i 4 klubber. Kontaktudvalget vedrørende alkohol- og narkotikaspørgsmål. København. 1980.
- Thorsen, T.: Dansk alkoholpolitik efter 1950. Forlaget SocPol. København. 1993.